

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ОСВІТОЛОГІЇ І ПЕДАГОГІКИ

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
WEST UKRAINIAN NATIONAL UNIVERSITY
FACULTY OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES
DEPARTMENT OF EDUCOLOGY AND PEDAGOGY

МАТЕРІАЛИ
VI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ:
РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»

24 листопада 2023 року
ТЕРНОПІЛЬ, УКРАЇНА

MATERIALS
VI INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

«INNOVATIONS IN EDUCATION:
REALITIES AND PERSPECTIVES OF
DEVELOPMENT»

NOVEMBER, 24, 2023
TERNOPIL, UKRAINE

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
УКРАЇНСЬКА ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
КОЛЕДЖ ГУЛІН ГУАНКСІ (КИТАЙ)
ВИЩА ШКОЛА ОСВІТИ ТА СОЦІАЛЬНИХ НАУК ПОЛІТЕХНІЧНОГО ІНСТИТУТУ ПОРТАЛЕГРЕ ЦЕНТРУ
ПОРІВНЯЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ УНІВЕРСИТЕТУ ЛІСАБОНА (ПОРТУГАЛІЯ)
ТОВАРИСТВО ВПУСКНИКІВ ВЮРЦБУРЬСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ Й ЦЕНТРУ ПРИКЛАДНИХ
ЕНЕРГЕТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ (НІМЕЧЧИНА)
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ДОРТМУНДА (НІМЕЧЧИНА)
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВІДНЯ (АВСТРІЯ)
ЖЕШУВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (ПОЛЬЩА)

Редакційна колегія:

Лілія РЕБУХА – д. пед. н., професор, завідувач кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету

Володимир ЧАЙКА – д. пед. н., професор, професор кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету

Ірина БІЛОУС – к. е. н., доцент, доцент, доцент кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету

Ольга ГЛАВАЦЬКА – к. пед. н., доцент, доцент кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету

Антоніна ДЕМ'ЯНЮК – к. е. н., доцент, доцент, кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету

Оксана КРИЧКІВСЬКА – к. пед. н., доцент, доцент кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету

Оксана ПИСАРЧУК – к. пед. н., доцент, доцент кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету

Ольга ЧИКУРОВА – к. пед. н., ст. викладач кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету

Рекомендовано до друку

*Вченою радою соціально-гуманітарного факультету
(протокол № 2 від 27 листопада 2023 р.)*

I-66 Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 24 листопада 2023 р.). Тернопіль : ЗУНУ, 2023. 435 с.
ISBN 978-966-654-734-0

Збірник містить тези доповідей учасників VI Міжнародної науково-практичної конференції «Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку» (м. Тернопіль, 24 листопада 2023 р.) з актуальних проблем освіти, наукової та науково-дослідної роботи, а також питань щодо оптимізації використання інноваційних освітніх ресурсів для формування та розвитку професійних компетентностей в освітній сфері.

Збірник праць VI Міжнародної науково-практичної конференції «Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку» буде корисним для студентів, здобувачів магістратури, аспірантури, науковців та практиків.

УДК 001.895:330.341.1:37

Матеріали конференції публікуються в авторській редакції.

Відповідальність за зміст і достовірність публікацій покладається на авторів наукових доповідей.

© ЗУНУ, 2023

Владислав Дрожайк	218
ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІХ ПРОЦЕСІВ: МЕХАНІЗМИ ВПЛИВУ НА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	
СЕКЦІЯ 4. ДОШКІЛЬНА ОСВІТА: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ІННОВАЦІЇ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ	
Володимир Чайка	222
ПРОБЛЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ЕПОХУ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ	
Вікторія Розгон	225
ОРГАНІЗАЦІЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	
Ольга Главацька, Галина Олійник	229
ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З БАТЬКАМИ ВИХОВАНЦІВ	
Ольга Главацька, Марта Ззя	232
ВПЛИВ БАТЬКІВ НА ГЕНДЕРНУ СОЦІАЛІЗАЦІЮ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Валентина Лесів	234
СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	
Тетяна Лебідь	239
ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ ВОЄННОГО ЧАСУ	
Ростислав Руденський, Оксана Писарчук	242
СТРАТЕГІЇ ЗАПОБІГАННЯ ПРОЯВУ АГРЕСІЇ В ІГРАХ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ	
Ірина Дериш	246
ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	
Вікторія Лямцева	248
ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОДІАГНОСТИКИ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Luyao He, Iryna Bilous	251
ACTUAL PROBLEMS IN PRESCHOOL EDUCATION	
Yanfang Zhang, Iryna Bilous	253
FEATURES OF INCLUSIVE PRESCHOOL EDUCATION IN CHINA	

інклюзивного навчання, залучаючи ЗМІ.

Література

1. Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 р. № 2628-III. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Дата оновлення: 02.07.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#top>
3. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.04.2019 р. № 530. Дата оновлення: 28.04.2022. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019-%D0%BF#Text>
4. Довідник безбар'єрності. URL: <https://bf.in.ua/>

Ростислав Руденський

аспірант 3-го року навчання спеціальності 012 Дошкільна освіта, асистент кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти, Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка

Оксана Писарчук

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітології і педагогіки, Західноукраїнський національний університет

СТРАТЕГІЇ ЗАПОБІГАННЯ ПРОЯВУ АГРЕСІЇ В ІГРАХ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна в усіх її проявах є кризою гуманізму. Вона проникає в усі сфери життя людини, руйнуючи їх, завдаючи болю, страждань. Відчутний слід залишає війна і в житті дітей дошкільного віку. Спосіб адаптації дошкільнят до реалій воєнного стану є іншим, аніж дорослих людей, що здатні до саморегуляції, самоконтролю. У філософії дошкільного дитинства образ «Дорослого», що втілюється в реальному житті батьками, педагогами, родиною, полягає передусім в тому, щоб бути захисником, оберігачем, охоронцем дитинства на цьому віковому етапі. Державний стандарт дошкільної освіти 2021 року на національному рівні зміцнив цю філософську позицію, визнаючи самоцінність дошкільного дитинства як особливого періоду в житті кожної людини. Зазначене зумовлює необхідність створення науково-теоретичних і практико орієнтованих рекомендацій, стратегій підтримки дітей в умовах війни та повоєнного періоду. У цьому контексті важливо звернути увагу на дітей, досвід проживання подій війни для яких є травмівним, стигматизуючим та порушує нормальну життєдіяльність. З огляду на це педагогам потрібно володіти ефективним педагогічним інструментарієм, щоб забезпечити необхідну підтримку таким дітям, й створити безпечне, нетравмівне середовище для виховання, навчання й розвитку.

В основі агресивної поведінки дітей дошкільного віку, спричиненої реаліями війни є тривале перебування психіки під впливом стресу. Оскільки в дітей 4-6 років ще не сформовані захисні механізми, то внутрішні ресурси дитини легко виснажуються під впливом втрати відчуття безпеки, стабільності, впевненості у завтрашньому дні й звичному ході речей. Ускладнюють процес адаптації психіки і більш складні травмівні події, спричинені війною: смерть близьких, руйнування помешкання або знайомих місць, будівель, бомбардування й обстріли, сцени насильства й ін. Тривале перебування психіки під впливом сильного стресу призводить до складних психічних і соматичних проблем. Отже, необхідно визначити стратегії подолання стресових ситуацій за допомогою технік і вправ, що мають безпечний і відновлювальний характер.

Зауважимо, що стрес – це природна рефлекторна реакція організму людини на неприродний хід речей, загрозу. Вона є перш за все, біологічно зумовленою. Залежно від інтенсивності і обставин ситуації організм проходить такі стадії стресу: тривога – організм дитини перебуватиме в стані напруженої готовності до дії (боротьба або втеча від небезпеки); резистентність – стан, за якого організм дитини пристосовується до умов, що змінюються; виснаження – стан, за якого загальна опірність організму дитини й адаптивні можливості значно знижуються.

Самостійно доросла людина зі сформованими захисними механізмами психіки може подолати без надмірних зусиль організму такий стрес, який не порушує і не руйнує цілісної картини світу, неперервності людського життя. Однак війна є таким стресогенним фактором, який впливає на усі рівні цілісності життя, розподіляючи його на «до» та «після», порушуючи цілісність образу світу. Таким чином, в основі стратегії подолання стресу війни має бути відновлення безперервності життя та розірваних зв'язків на всіх рівнях (когнітивному, рольовому, соціальному, емоційному, особистісному). Цей обов'язок виконати належить батькам та педагогам закладу дошкільної освіти. Ключовими питаннями, на які має відповісти адміністрація й персонал ЗДО в кожному конкретному випадку є такі:

- *Що не змінилось в житті дитини?*
- *Що продовжується, незважаючи на те, що відбувалося?*
- *Які ресурси, у мене як педагога і в дитини є?*
- *Які потреби і бажання має дитина та я в цих умовах?*
- *Що я і дитина можемо зробити в найближчій перспективі?*

Для того, щоб відповісти на ці запитання й дібрати комплекс технік і визначити загальну стратегію підтримки слід спостерігати й відстежувати зміни на всіх рівнях неперервності життя. Оскільки в дошкільному дитинстві

провідним типом діяльності дитини і засобом засвоєння соціального досвіду є гра, то під впливом стресу зміниться її здійснення, як на окремих рівнях так і загалом. В природній для свого віку життя грі дитина реалізує себе, як особистість зі спектром пережитого й засвоєного досвіду найбільш яскраво, відкрито і вичерпно. Саме тому педагогам в ці кризові часи необхідно спостерігати за нерегламентованими, вільними, самостійними, ініційованими самими дітьми іграми. Особливості ігрової діяльності, її зміст, поширеність, складність, динаміка суттєво відрізняється з кожним віковим періодом дошкільного дитинства.

Діти-дошкільники найчастіше не усвідомлюють, що перебувають у стресі чи кризовій ситуації. Щоб розпізнати це, вихователь має звертати в процесі гри на різноманітні симптоми:

– *емоційні* (тривога і страх, загальне погіршення настрою та прояви негативного ставлення до всього, що оточує, чутливість і надмірна уважність до тривоги дорослих; посилена реакція на гучні звуки, плач через найменші подразники; поява нових або повторюваних страхів (боязнь темряви, незнайомих, страх залишатися на самоті); емоційне заціпеніння; спостерігається посилення агресії, упертості, ворожості та немотивованих спалахів гніву, помітною є втрата інтересу до діяльності, яка раніше приносила задоволення – гри, заняття, гуртків, прогулянок.

– *фізичні* (енурез, заїкання, гикання, скарги на біль у тілі, наприклад, у шлунку, інші фізичні симптоми, не викликані хворобами, надмірна сонливість);

– *поведінкові* (зниження пізнавальної активності, небажання відвідувати дитсадок; бажання усамітнитися; схильність до відтворення та повторення травматичної гри; порушення сну, зокрема, нічні кошмари; регресія «дитячої» поведінки: втрата навичок охайності та самообслуговування, поява звички смоктати пальці чи кусати нігті, негативізм та часті істерики);

– *когнітивні* (зниження психічних функцій, наприклад, недостатня концентрація уваги; забудькуватість; порушення сприйняття (воно стає уривчастим, хаотичним, плутаним); погіршення когнітивних навичок (довільність мислення і запам'ятовування).

Вихователям важливо пам'ятати, що рівень довільності поведінки, її саморегуляції в цей вік є надзвичайно низьким, а тому стверджувати зумисність появи такої поведінки і пояснювати її бажанням дітей недоречно. З іншого боку, дитина, що пережила травмівну подію в умовах війни, може й проживати цей досвід в адаптивний спосіб, без появи посттравматичного стресового розладу. І хоч гра дітей і в першому і в другому прикладі набуде суттєвих змін, маємо пам'ятати, що вплив війни на життя дитини-дошкільника не буває безслідним.

Якщо цей вплив інтенсивний настільки, що порушує нормальну життєдіяльність дитини, то характер прояву такого впливу буде симптоматично комплексним.

У дітей, які проживають повторно стрес воєнних подій, бажання гратися часто втілюється у відтворенні та повторенні травматичної гри. Такі ігри можуть супроводжуватися агресивними діями, можуть мати антисоціальний характер. Дитина не здатна в такому разі контролювати хід подій, рідко може усвідомити втрату контролю імпульсу появи агресивних дій. Загальний план запобігання прояву агресії в такому разі буде такий:

I. Встановлення зв'язку з дитиною. Взаємини між вихователем і дитиною є основою створення безпечного освітнього середовища. Дитина має відчувати, що вихователь не лише той, хто навчає, а й той хто вислухає, підтримає, зрозуміє і побуде разом. Для встановлення таких взаємин потрібні додаткові відомості про дитину (наприклад звідки вона родом, що робить її щасливою, чого вона боїться, куди б хотіла сходити з улюбленою іграшкою і т. ін.).

II. Створення відчуття приналежності/спільності. Дитина, що агресує, часто стає ізольованою від групи дітей, через небажання гратися з нею, бо вона завдає шкоди. Дітям важливо відчувати свою потрібність і залученість до спільноти, знати, що на них чекають. Дитині можна запропонувати творче доручення, трудове доручення, чергування, спостереження й ін. Важливо наголосити, що від цього результату залежатиме вся група дітей.

III. Спільне з дитиною вирішення проблеми/конфлікту. Часто дорослі, не залучають дітей, до розв'язання проблем, які безпосередньо впливають на їх життєвлаштування. Такий підхід не сприяє формуванню усвідомленості про особисту значущість дитини в колективі. Спільне обговорення й вирішення забезпечить перехід до самостійного вирішення подібних конфліктів чи дій у майбутньому.

IV. Чуйність до індивідуальних потреб дитини. Почуття безпеки залежить від поваги до унікальності кожного, визнання їхніх сильних та слабких сторін. Розуміння різноманітності та відповідальне ставлення до цього відіграє важливу роль у формуванні довіри до дитини, а також впливає на стосунки «дитина – дорослий». Приділяючи увагу розумінню та прийняттю різних потреб кожного, можна створити неагресивне середовище в групі

V. Затишок предметно-ігрового середовища. Необхідно зробити приміщення комфортним для гри та приємним для перебування. Візуально стільці та столи можна розміщувати секторами, щоб дітям було зручно гратися в малих та великих групах. Обов'язково створити 1-2 осередки для усамітнення.

Література

1. Коли світ на межі змін: стратегії змін. Психологічна підтримка вчителів та дітей у часи війни / за заг. ред. Л. Залюбовської. GoGlobal, 2022. 51 с.

2. Писарчук О., Руденський Р. Теоретичні аспекти дослідження теми війни в іграшках та ігровій діяльності дітей дошкільного віку. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка*. Сер. Педагогіка. 2022. № 2. С. 120–126.

Ірина Дериш
здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:
Наталія Карач
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін
Чортківського навчально-наукового інституту підприємництва і бізнесу

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сучасна освіта потребує від педагога професіоналізму, рішучості, мобільності, креативності, здатності до творчого використання нової інформації та освітніх технологій у практичній діяльності. Інноваційні педагогічні технології — це цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в освітню практику оригінальних, сучасних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій, засобів та форм. Навчальні заклади сьогодення мають необхідність потреби переосмислення освітніх завдань, актуалізації змісту навчання, створення проектно-життєвого простору, технологій становлення індивідуальності здобувачів освіти як суб'єкта і проектувальника життя, спрямованого на розвиток конкурентоспроможної, компетентної особистості, яка творчо підходить до розв'язування та вирішення проблем, прагне змінити на краще своє життя й життя своєї країни.

Головними фігурами в дошкільних навчальних закладах є підростаюче покоління та педагог-вихователь, які повинні творчо співпрацювати, розвиватись, вчитися, реалізовуватись, взаємодіяти, самовдосконалюватись. Основним завданням педагога-вихователя є саме створення умов для формування творчої компетентної особистості вихованців, які будуть здатні реалізувати свій потенціал у майбутньому. Тому актуальним є перехід до особистісно - орієнтованого навчання й виховання, упровадження нових більш ефективних педагогічних технологій, інтерактивних методів навчання.

Багато дослідників, які вивчали проблеми педагогічної інноватики, намагаються співвіднести поняття «нового» у педагогіці з такими характерними ознаками, як «корисне», «прогресивне», «позитивне», «сучасне», «передове».